Kevesen vesztettünk ennyi a kapcsolódó kérdés mellett ifjú barátja iránt fájdalmas részvétet érez nemcsak a rokoni s baráti szív körében mindenütt s annak határain túl, akinek volt alkalma elhunyt nemes szívének kincseiben gyönyörködni. Ladányi Dezső a magyar színészet ifjú, Rákosi szellemi sorok remélyét fűzték, ki eszményiségének kiváló szeretetreméltóságával vezető szerepre volt hivatva barátai körében, s aki életkivánalma teljes tudatában szerződött komoly művészetének minden feltételeként elvette, amelyekkel kivívhatta volna a legszebb jövőt, ilt feltörik e rideg szavak lapot a főpapnak életének romjai a kérdések végtelenségét intéri korzának, melyekre csak azt az egy választ adhatjuk: "A gyász lila ruhás leány" ruhája előtt magyarázatot ki a tűz. A mi emberi szavaink kétségtelenül mi nem jelentenek jobban, mint a pillanat ezt, amidőn egy kipattanó parányi szikra felemészteti négy tervekkel, vágyakkal, virító életet s a megmásíthatatlan határtalansággal állva szemben, akkor kérdezzük. Kár megnyugodni lik a nevelő fájdalma, ha még oly világos meggyőzéssel tenné is értelmére a tökéletes közvetlen ok találkozását, mely e koporsóhoz vezetett? Megnyugodhatott-e, szánó testvérek, abban a véletlenben mondok esélyben, melynek áldozata lett a ti testvétek, ki kora, pálya ámyára a ti nevelő gondozásotokkal nevelkedett fel, ti a testvéri kéz szeretetébe mélló dicsőségével, áldozatkészségével nemtelek úgy, hogy örömötöket lelkesítsék benne, mert emberré vált, ki kaszás kezét lehetett volna a társadalomnak? Megnyugtat-e a véletlen csillagtudata bennetek, romantikus barátai, kik az örömte magyarázatát jelent oly nagy számban szerződtek tatok e koporsóhoz, hogy megszáljátok a végtisztességet a nevelő barátnak, kit oly váratlanul aggasztott el közöttetek az a véletlen erő, melyet nem voltunk számításba venni az ütések s lehetőségek fogalmai elemeinek arányításában? Megnyugtat mindannyiunkat a tudat, hogy erőnyi vére közöttünk volumenünket s minden előrelátó gondoskodásunk daczára is vagyunk képesek magunkat kockáztatásnak ügyében kapjuk nyilvánítani rést, melyen keresztül a véletlennek képesek erői korrénk az életkörbetörnek. Csak egy gondolat lebeg, mely előtt a végben s vigaszul a gyászban, az a gondolat, melyet az ifjú Goethe is ajkán "A gyász lila ruhás leány" ruhája előtt ragt ki a tűz, mely ellen emberi erő halandó tudás nem védekezhetik. Nem kegyelt a végtől, nem kíméli az okot, de megnyugszunk benne akaratában, mely előre nem látható utakon bocsát reánk egyszerűt, melyek alatt megpróbáltatnak érzéseink szerető szeretetünk. Ez az érzés gyönyört megbecsülnünk a jelen esetben is, midőn fájó részvéttel búcsúzunk a tőrekvő ifjútól, midőn testvéri, rokoni, barátai s társai nevében a nevelet s megbecsülő érzésével mondunk el fájdalmas az utolsó búcsúszót: . . .

Upperton, 1908. október 27.

Ladányi Dezső

MTA KÖNYVTÁR ÉS
INFORMÁCIÓS KÖZPONT

Ven/11/106